

Volkshuisvesting Tehuis voor alleenstaanden

Eindelijk een plek 'voor den arbeider'

Tochtige hokken, lekkende zolderkamers: alleenstaande arbeiders waren lang overgeleverd aan het kostgangersstelsel. Er was één bouwfonds dat zich het lot van de ongehuwde werkende mannen aantrok.

Joost Vermeulen
AMSTERDAM

Na bijna tien jaar onderhandelen, vergaderen en plannen maken kon burgemeester Willem Telleghen op 5 september 1918 het eerste Amsterdamsch Tehuis voor Arbeiders (Atva) feestelijk openen. Eindelijk had ook Amsterdam 'een tehuis dat gedacht is voor den valide arbeider, die bereid is voor een goede woning een goede prijs te betalen'. Het Atva was bestemd voor alleenstaande arbeiders, die ondanks de Woningwet van 1901 waren aangewezen op het kostgangerschap in tochtige kelders of op lekkende zolderkamers. De Vereniging Amsterdamsch Bouwfonds, opgericht in 1905, trok zich het lot van de alleenstaanden aan. In navolging van wat directeur H.C.A. Henny elders in Europa had gezien, bouwde het fonds aan de Marnixstraat een woonhuis voor mannelijke arbeiders.

Het had niet veel gescheeld of dit sociale project was nooit uitgevoerd. Het Bouwfonds had de grootste moeite gehad om met de door de overheid toegezegde middelen een geschikte locatie te vinden. Pas in 1913 kregen ze de beschikking over het perceel aan de Marnixstraat, op de plaats van de voormalige Amstel-Suiker raffinerij. De keuze voor Jan van der Pek als architect lag voor de hand. Hij was de huisarchitect en medeoprichter van het bouwfonds en een ware 'volksarchitect'. Veel van zijn collega's vonden dat er aan 'volkshuisvesting' eigenlijk geen eer te behalen viel.

Volksgaarkeuken

Het arbeiderstehuis telde 350 eenpersoons-slaapkamers van 2,20 bij 3,10 meter, met een eigen wastafel plus spiegel, een raam dat open kon, een bed met kapokmatras, hoofdkussens en beddengoed, een tafeltje, een stoel en een afsluitbare kast. De vloeren waren van hout-

graniet en bovenaan de grijs behangen wanden zat een houten lijst om foto's en schilderijtjes aan op te hangen. Toiletten, poetskamers, voetbaden en badkamers waren er in de gangen. De bewoners deelden verder een grote gezelschapszaal, een eetzaal en een 'gezellige' lees-, schrijf- en koffiekamer. Het restaurant was in feite een volksgaarkeuken, waar bewoners en niet-bewoners tegen gereduceerd tarief konden eten.

Het bouwfonds legde veel nadruk op de begeleiding van de bewoners. Vijf woningopzichters hielden toezicht op 'het juiste gebruik van de

woningen'. Nieuwe huurders moesten worden opgevoed tot modelhuurders, die ook in hun latere wooncarrière goede huurders zouden blijven. De was werd eens per week centraal gedaan, er was een schoonmaakdienst en wie zich niet hygiënisch gedroeg, moest het pand uit.

Het was juist deze nadruk op 'goede bewoning' die ervoor zorgde dat de doelgroep minder belangstelling toonde dan verwacht. De vele extra's boden niet op tegen het gevoel van betutteling. Daarbij liep door al die extra's de huur te hoog op voor gewone arbeiders. Het Atva moest al snel andere groepen ongehuvde huurders

→ Het restaurant van de Atva, hier in 1936, was in feite een volksgaarkeuken.
FOTO STADSARCHIEF

→ Het Amsterdamsch Tehuis voor Arbeiders (Atva) aan de Marnixstraat, rond 1918.
FOTO FOTOCOLLECTIE EERSTE WERELDOORLOG

